

HAKEVAN NUOREN POLKU

Prosessikuvaus ja vuosikello ysiluokkalaisen nuoren jatko-opintoihin hakeutumisen tueksi sekä pohdintaa eri toimijoiden rooleista ja vaiheista.

Sisällys

KOTIVÄKI	3
LUOKANVALVOJA/LUOKANOHJAAJA	4
OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO	5
.....	6
Erityisopetus	6
OPPILAANOJAUS PERUSKOULUSSA	8
TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMISJAKSOT	10
TOISEN ASTEEN OPINTO-OHJAAJA	11
Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa	11
Opinto-ohjaus lukiossa.....	11
YHTEISHAKU JA HARKINNANVARAINEN HAKU	13
OPISKELUPAIKAN VASTAANOTTO.....	14
OPINTOJEN ALOITUS.....	14
NUORTEN OHJAUS- JA PALVELUVERKOSTO	16
TIEDONSIIRTO	17
Hakevan nuoren polku	19

”Mikä sinusta tulee isona?”, kysytään usein peruskouluun päättämään aloittavalta nuorelta yhdeksännen vuosiluokan kynnyksellä. ”Amis vai lukio?”, saattaa myös olla kysymys, jota tiedustellaan esimerkiksi sukulaisten toimesta, kun jatko-opintopolkujen eri vaihtoehtoja käydään läpi. Osa nuorista tekee valinnan sen perusteella, mikä opiskelupaikka on lähellä kotia, toiset taas sen perusteella mihin kotiväki, sukulaiset, kaverit tai muut tuttavat ohjaavat tai suosittelevat. Jotkut ovat peruskoulun aikana jo suunnanneet vahvasti ajatuksiaan unelma-ammattiin ja omaa polkuun sitä kohti.

Peruskoulun päättämiseen liittyy usein monenlaisia tunteita. Tämän yhden tärkeän aikakauden päätös voi olla ihanaa ja jännittävää, mutta toisaalta myös pelottavaa. Siirtymisvaiheeseen voi liittyä onnellisuutta ja pelkoa sekä epävarmuutta ja onnistumista. Yhteistä kaikille on kuitenkin se, että yhdeksännen luokan keväällä on aika irrottaa tutusta ja turvallisesta ympäristöstä, jossa on viettänyt mahdollisesti koko peruskoulun ajan, ehkä jopa esikoulusta asti. Viime vuosina toisen asteen koulutuksen toimipisteitä on vähennetty niin ammatillisessa koulutuksessa kuin lukioissakin. Etäisyys peruskoulusta ammatillisen koulutuksen toimipisteeseen voi olla lähes sata kilometriä. Arjessa muuttuu näin ollen lyhyessä ajassa useat asiat koulumatkasta kaveripiiriin sekä opettajista fyysisiin rakennuksiin.

Tässä nuoren elämän tärkeässä vaiheessa on rinnalla kulkemassa lukuisia aikuisia, jotka tukevat ja ohjaavat nivelvaiheessa peruskoulusta toiselle asteelle. Valmistautuminen alkaa usein jo hyvissä ajoin yläasteen aikana ja tiivistyy sitä enemmän, mitä lähemmäs peruskoulun päätös tulee. Ohjaustyötä tekevät monien eri ammattiryhmien jäsenet, jotka pyrkivät yhteistyöhön parhaan mahdollisen polun löytämiseksi nuorelle.

Joskus siirtymiseen liittyy kompastuskiviä, joiden takia opinnot toisella asteella eivät jatku saumattomasti. Opetushallituksen selvityksen mukaan lukuvuodelta 2016–2017 ammatillisesta koulutuksesta opinnot jätti kesken 11,4 prosenttia¹. Oppivelvollisuuden laajentamisen tavoitteena on, että jokainen peruskoulun päättänyt suorittaa myös toisen asteen tutkinnon. Miten opintojen keskeytymistä voitaisiin ennaltaehkäistä? Olisiko tiiviimmällä yhteistyöllä mahdollisuus vaikuttaa keskeytymisten vähenemiseen? Millaisissa eri rooleissa nuoren ympärillä toimivat henkilöt ovat ja mitä työtehtäviä tekeviä henkilöitä peruskoulusta toiselle asteelle siirtymiseen liittyy? Entä mikä on tai voisi olla nuorisotyön rooli tässä nivelvaiheessa?

¹ Ammatillisen koulutuksen läpäisyn määrällisen seurannan selvitys lukuvuodelta 2016-2017. OPH 2018:2. [<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ammattillisen-koulutuksen-lapaisyn-maarallisen-seurannan-selvitys>]

KOTIVÄKI

Nuoren huoltajat ovat tiiviisti mukana tukemassa jatko-opintoihin hakeutumisessa. Joskus kotiväellä voi olla voimakkaitakin ajatuksia siitä, mikä olisi omalla lapsella paras mahdollinen opiskelupaikka peruskoulun jälkeen. Myös tietoisuus siitä, millaisia mahdollisuuksia on tai millaista opiskelu lukiossa tai ammattikoulussa on, voi olla osin vanhentuneiden mielikuvien varassa. Joskus jatko-opintoja pohtiessa huoltajien omat tunteet nousevat esiin ja tulee kokemus siitä, ettei nuori ole vielä valmis esimerkiksi muuttamaan toiselle paikkakunnalle päästäkseen opiskelemaan toivomaansa opiskelupaikkaan tai että ammattikoulun valitseminen lukion sijaan leimaa nuoren koko tulevaisuutta. Huoltajille on tämän vuoksi tärkeää saada mahdollisimman ajantasaista tietoa jatko-opintomahdollisuuksista.

Peruskoulun aikana kotiväelle on voinut muodostua tiivis suhde oman lapsen peruskouluun ja siellä työskenteleviin henkilöihin. Tätä tiivistä yhteistyötä opettajien tai oppilashuollon toimijoiden kanssa on hyvä hyödyntää nivelvaiheessa. Usein peruskoulussa kodin ja koulun välistä yhteistyötä pidetään yllä muun muassa vanhempainilloilla. Peruskoulun viimeisellä luokalla vanhempainiltojen teemat koskevat usein nimenomaan jatko-opintoihin hakeutumista. Huoltajille voidaan tarjota myös mahdollisuuksia päästä tutustumaan toisen asteen oppilaitoksiin esimerkiksi vierailujen myötä.

Huoltajien rooli jatko-opintoihin ohjauksessa on merkittävä. On selvitetty, että päätöksenteko- ja tiedonhankintataidot sekä itsetuntemus ovat kehittyneet paremmin niillä opiskelijoilla, joilla on kokemus huoltajien tarjoamasta tuesta verrattuna niihin opiskelijoihin, joita huoltajat eivät ole tukeneet². Kotiväen on tärkeää olla tietoinen siitä, millaista opiskelu on toisella asteella ja millaisia erilaisia vaihtoehtoja on olemassa. Tällöin nuorta pystytään ohjaamaan ja tukemaan parhaiten. Joskus väärinymmärrykset tai odotukset esimerkiksi duunariammateista saattavat vaikuttaa negatiivisesti ja ohjata nuorta väärään suuntaan. Kotiväen kanssa on tärkeää keskustella aikaisessa vaiheessa myös erityisoppilaitoksesta vaihtoehtona, mikäli esimerkiksi oppimisvaikeuksien takia se olisi nuorelle mahdollinen vaihtoehto.

VANHEMPAINILLAT: Nuorisotyöntekijä voi osallistua vanhempainiltojen sisällön tuottamiseen ja toteuttamiseen tuoden iltoihin toiminnallisuutta yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Ysiluokkalaisen elämäntilanteeseen liittyviä teemoja voivat olla jatko-opintojen lisäksi esimerkiksi nuoren itsenäistymiseen liittyvät taloudelliset asiat.

² Goman ym. 2019, 110. Karvi: [https://karvi.fi/app/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf]

LUOKANVALVOJA/LUOKANOHJAAJA

Yläasteen aikana oppilaan koulunkäynnin tukena on oma **luokanvalvoja/luokanohjaaja**. Luokanvalvojalle on nimetty tietty luokka, jonka edustajana hän toimii esimerkiksi koulun opetusta ja järjestyksenpitoa koskeissa asioissa. Luokanvalvojan tehtävä edellyttävää koulun ja kodin välistä yhteistyötä, yhteistyötä toisten opettajien kanssa sekä tutustumista luokan oppilaisiin ja mahdollisuuksien mukana myös heidän kasvuympäristöihinsä. Lisäksi luokanvalvojan on tärkeää luoda luottamuksellinen suhde luokan oppilaisiin, osallistua luokan yhteisiin tilaisuuksiin, osallistua oppilashuoltotoimintaan sekä tarkkailla luokan poissaoloja ja ryhtyä tarvittaviin toimenpiteisiin syiden selvittämiseksi.³

Luokanvalvoja on nuoren lähin aikuinen koulussa. Omaan luokkaan tutustuminen alkaa usein jo alasteelta siirtymisen nivelvaiheessa, kun oppilaita tutustutetaan yläasteen käytäntöihin. Usein sama luokanvalvoja on nuoren tukena koko yläasteen ajan. Luokanvalvoja järjestää omalle luokalle myös luokanvalvojan tunteja/vartteja, joiden aikana käsitellään erilaisia teemoja liittyen ryhmän sosiaalisiin taitoihin sekä ajankohtaisia asioita. Näin luokanvalvoja tulee tutuksi luokalle ja tutustuu myös itse luokan oppilaisiin sekä heidän ryhmädynamiikkaansa.

Luokanvalvojan ei tarvitse tehdä työtä yksin vaan hän voi saada tukea muulta koulun henkilökunnalta. Moniammatillisesta yhteistyöstä koulussa puhutaan silloin, kun nuoren tai luokan asioiden käsittelyyn osallistuu luokanvalvojan tai muun opetushenkilöstön lisäksi myös terveydenhoitaja ja/tai psykologi ja/tai kuraattori. Nämä oppilashuollon toimijat voivat olla tukemassa nuoren koulunkäyntiä osana oppimisen ja koulunkäynnin tukea tai osana yksilökohtaista oppilashuoltoa. Yksilökohtaisessa oppilashuollossa kootaan nuoren ympärille monialainen asiantuntijaryhmä oppilaan tilannetta tukemaan.⁴

LUOKKAHAVAINNOINTI JA LUOKKATYÖSKENTELY: Nuorisotyöntekijä voi luokkahavainnoinnin avulla tukea oppilaiden ryhmässä toimimisen taitoja sekä vastuullista vuorovaikutusta yhteistyössä luokanvalvojan kanssa. Työskentelyn toissijaisena tavoitteena on tulla tutuksi oppilaille ja opettajille ja siten edesauttaa yhteistyötä siirtymässä peruskoulusta toisella asteelle. Lisää tietoa luokkahavainnoinnista ja -työskentelystä saa [Nuorisotyö koulussa -koonnista](#).

³ Kunnallinen opetushenkilöstön virka- ja työehtosopimus

⁴ Oppimisen ja koulunkäynnin tuki ja oppilashuolto. Opetushallitus 2021. [<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-ja-koulunkaynnin-tuki-ja-oppilashuolto#4c0dd5a1>]

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTO

Oppilas- ja opiskeluhooltolain tarkoituksena on muun muassa edistää oppilaiden oppimista, edistää opiskeluympäristön hyvinvointia sekä kodin ja oppilaitoksen välistä yhteistyötä⁵. Opiskeluhoolto toteutetaan yhteisöllisenä opiskeluhoルトona sekä yksilökohtaisena opiskeluhoルトona. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on aina ensisijaista ja ennaltaehkäisevää. Se kuuluu kaikille kouluissa ja oppilaitoksissa työskenteleville huolimatta siitä, minkä ammattiroolin takana työtä tehdään. Opiskeluhoillon palveluita ovat koulu- ja opiskeluterveydenhuolto sekä kuraattori- ja psykologipalvelut. Yksilökohtainen opiskeluhoolto on tukea antavaa.⁶

Kouluterveydenhuollon tehtäviä ovat kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä koulu yhteisön hyvinvoinnin edistäminen sekä seuranta, oppilaan kasvun, terveyden ja hyvinvoinnin seuraaminen ja edistäminen vuosittain, oppilaan vanhempien ja huoltajien kasvatustyön tukeminen, oppilaan suun terveydenhuolto, oppilaan erityisen tuen tai tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen ja oppilaan tukeminen, pitkäaikaisesti sairaan lapsen omahoidon tukeminen sekä jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen sekä oppilaan terveydentilan toteamista varten tarpeelliset erikoistutkimukset.⁷ **Terveydenhoitaja** työskentelee usein koululla, joten hänellä on välitön yhteys myös koulun arkeen ja oppilaisiin. Terveydenhoitaja järjestää oppilaille terveystarkastuksia peruskoulun jokaisella vuosiluokalla ja siten oppilaat tulevat myös hänelle tutuiksi.

Toisen asteen oppilaitoksissa opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät opiskelijoiden terveyden ja opiskelukyvyn edistäminen, opiskelu ympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä opiskeluyhteisön hyvinvoinnin turvaaminen ja parantaminen, terveyden- ja sairaanhoitopalvelut, joihin sisältyvät mielenterveyshäiriöiden ja päihdeongelmien varhainen toteaminen, hoito ja jatkohoitoon ohjaus sekä seksuaaliterveyttä edistävät palvelut ja suun terveydenhuollon palvelut, opiskelijan erityisen tuen ja tutkimuksen tarpeen varhainen tunnistaminen ja tarvittaessa tutkimuksiin ja hoitoon ohjaaminen sekä psykoterapiaan ohjaamisen edellyttämä hoito ja lausunto.⁸ Toisen asteen opiskelijoille järjestetään opintojen ensimmäisenä vuonna terveystarkastus.

Kuraattori ja **psykologi** toimivat kouluissa ja oppilaitoksissa lapsen, nuoren ja perheiden tukena. Kuraattori on sosiaalityön asiantuntija, joka edistää koulu- ja opiskeluyhteisön hyvinvointia sekä tukee oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista ja hyvinvointia esimerkiksi yksittäisissä tapaamisissa oppilaan kanssa tai pienryhmissä. Kuraattorin kanssa nuori tai vanhemmat voivat keskustella nivelvaiheeseen

⁵ Oppilas- ja opiskeluhooltolaki 2§ [<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>]

⁶ Opiskeluhoolto. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. [<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoolto>]

⁷ Kouluterveydenhuolto. Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. [<https://stm.fi/kouluterveydenhoito>]

⁸ Opiskeluterveydenhuolto. Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. [<https://stm.fi/opiskeluterveydenhuolto>]

liittyvistä huolenaiheista. Psykologi tuo omaa asiantuntijuuttaan koulun ja oppilaitoksen arkeen sekä tekee tarvittavia lausuntoja erilaisia opetusjärjestelyjä tai jatkotutkimuksia varten. Oppilas- ja opiskeluhuollon palvelut ovat nuorelle aina vapaaehtoisia, eikä niihin voi nuorta pakottaa tai velvoittaa.

Kouluissa ja oppilaitoksissa toimivat **oppilas-/opiskeluhuoltoryhmät** koostuvat monialaisesti opetushenkilöstön lisäksi myös oppilas- ja opiskelijahuolloyhdistyksistä tai jatkotutkimuksista varten. Oppilas- ja opiskeluhuollon palvelut ovat nuorelle aina vapaaehtoisia, eikä niihin voi nuorta pakottaa tai velvoittaa. Myös nuorisotyöntekijä voi olla mukana ryhmän toiminnassa. Ryhmien kokoonpanosta päätetään paikallisesti, mutta niiden tarkoituksena on suunnitella, toteuttaa ja arvioida kussakin koulussa tapahtuvaa oppilas-/opiskelijahuoltoa. Näissä ryhmissä ei käsitellä yksittäisten henkilöiden tilannetta vaan pyritään paikallisesti ylläpitämään sellaisia toimintamalleja, jotka lisäävät oppilaiden hyvinvointia.

HUOLTAMO-/LATAAMOTOIMINTA: Nuorisotyöntekijä on oman alansa osaajana osana oppilas- ja opiskeluhuoltoryhmiä ja toteuttaa sekä suunnittelee yhdessä muiden toimijoiden kanssa yhteistyössä yhteisöllistä opiskeluhuoltoa. Yksi esimerkki on matalan kynnyksen Huoltamo- tai Lataamo-toiminta, jossa nuorten kanssa käydään läpi heille ajankohtaisia teemoja. Se on myös yksi tapa tuoda hyvinvoinnin eteen tehtävä työ osaksi koulun tai oppilaitoksen arkea.

Erityisopetus

Peruskoulussa voi työskennellä **laaja-alaisia erityisopettajia** sekä **erityisluokanopettajia**. Peruskoulun erityisopetus jakaantuu kolmiportaisesti; yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Erityisopettaja voi antaa yleistä sekä tehostettua tukea osa-aikaisesti. Erityisluokanopettaja on kelpoinen antamaan erityisen tuen saaneen oppilaan erityisopetusta sekä vastaa omien oppilaidensa osalta esimerkiksi kodin ja koulun välisestä yhteistyöstä.⁹ Siirtymä peruskoulusta toiselle asteelle voi näyttäytyä erityisen suurena muutoksena oppilaalle, joka on saanut erityisopetusta pienryhmässä.

Usein toisella asteella ei ole erikseen pienryhmäopetusta, vaan erityisopetus on järjestetty muilla tavoilla. Voidaan myös ajautua tilanteeseen, jossa nuoren oppimisen pulmat eivät ole niin suuria, että

⁹ Opettajana perusopetuksessa. [<https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-perusopetuksessa/#nain-kelpoisuusvaatimukset-ja-tehtavat-eroavat-toisistaan>]

ne riittäisivät erityisoppilaitokseen, mutta toisaalta nuori ei myöskään pärjää tavallisessa ammattioppilaitoksessa¹⁰. Tämä vie opinnoista motivaatiota sekä huonoimmassa tapauksessa johtaa opintojen keskeyttämiseen ja syrjäytymiseen.

Lukiolain¹¹ (629/1998) mukaan ”Opiskelijalla, jolla on kielellisten erityisvaikeuksien tai muiden oppimisvaikeuksien vuoksi vaikeuksia suoritua opinnoistaan, on oikeus saada erityisopetusta ja muuta oppimisen tukea yksilöllisten tarpeidensa mukaisesti.” Oppimista voidaan tukea tarjoamalla opiskelijalle esimerkiksi erilaisia oppimista, elämänhallintaa ja opiskelutaitoja tukevia opintoja. Erityisopettajan antamalla opetuksella voidaan tukea aineenopetusta ja auttaa siten opiskelijaa lukio-opintojen suorittamisessa. Erityisopetusta voidaan toteuttaa yksilötuen lisäksi esimerkiksi samanaikaisopetuksena.¹²

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan henkilökohtaiseen opetuksen kehittämissuunnitelmaan kirjataan opiskelijalle tarjottava erityinen tuki. Tarjottavasta erityisestä tuesta tehdään hallinnollinen, salassa pidettävä asiakirja, joka tulee purkaa, mikäli opiskelijan tarve erityiseen tukeen päättyy. Erityisen tuen tarpeessa olevat opiskelijat tunnustetaan yhteistyössä opiskeluhuollon, erityisopettajien ja opettajien avulla ja tarve erityiseen tukeen voidaankin havaita jo nivelvaiheessa.¹³ Erityistä tukea saavien nuorten kohdalla on tärkeää kiinnittää huomiota myös tiedonsiirtoon ja siihen, mitä tietoa siirretään ja kenen toimesta. Nämä nuoret voivat myös tarvita nivelvaiheessa saattaen vaihtamista, joka tarkoittaa sitä, että esimerkiksi nuorisotyöntekijä tai muu toimija on varmistamassa, että nuori kiinnittyy toiselle asteelle.

Vuonna 2020 päättynyt VETOVOIMALA-hanke kehitti erityisen ja vaativan erityisen tuen oppilaiden hakijapalveluita ja nivelvaihetta perusopetuksesta toiselle asteelle.

Yhtenä pilottina oli vertaisryhmätoiminta, jossa myös alueen nuorisotyöntekijät olivat mukana. Ryhmän aikana oppilaat kävivät tutustumassa alueensa oppilaitoksiin sekä tekivät erilaisia harjoituksia esimerkiksi työelämään sekä talouteen liittyen.

Lue lisää: <https://www.vetovoimala.fi/ohjauksen-tuki>

¹⁰ Ammatillisen koulutuksen pedagogisten tukitoimien paketti. <https://www.erjasandberg.eu/amatillisen-koulutuksen-pedagogisten-tukitoimien-paketti/>

¹¹ Lukiolaki 714/2018

¹² Oppimisen tuki ja erityisopetus lukiossa. [<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-tuki-ja-erityisopetus-lukiossa#4c0dd5a1>]

¹³ Opiskelijan hyvinvointi ja tuki ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallitus 2021. [<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-ammattillisessa-koulutuksessa#7dd406fc>]

OPPILAANOHAUS PERUSKOULUSSA

Peruskoulun aikana oppilasta ohjataan kehittämään valmiuksiaan erilaisissa elämäntilanteissa, kuten opintojen nivelvaiheet. Peruskoulun vuosiluokkien 7–9 aikana päävastuu oppilaanohjauksesta on oppilaanohjaajalla. Vuosiluokilla 7–9 oppilaanohjauksen sisällöissä korostuu työelämätaidot, erilaiset ammatit ja ammattialat, jatko-opintomahdollisuudet sekä itsetuntemus. Oppilasta ohjataan näiden lisäksi muun muassa erilaisten yhteiskunnan tarjoamien neuvonta- ja ohjauspalveluiden käytössä (esimerkiksi TE-palvelut).¹⁴ Ohjausta annetaan yksilöllisesti sekä ryhmänä.

Nuorisobarometrin mukaan oppilaanohjaajalla on peruskoulussa iso merkitys tietolähteenä, kun käydään läpi erilaisia valinnan mahdollisuuksia: *”Selvästi tärkein tietolähde peruskoulun jälkeisistä koulutusvaihtoehdoista on nuorten oman kertoman mukaan opinto-ohjaaja. 44 prosenttia kokee saaneensa opoltaan paljon tietoa, useampi kuin neljä viidestä ainakin jonkin verran. Vanhempien merkitys tiedon lähteenä on myös verrattain merkittävä.”*¹⁵ Oppilaanohjaajalla on usein laaja näkemys erilaisista jatko-opintomahdollisuuksista ja hän tekee yhteistyötä luokanvalvojan ja kotiväen kanssa oppilasta ohjattaessa. Peruskoulun ja toisen asteen ohjaustyötä tekevien yhteistyö on olennaista ajankohtaisen tiedonsiirron ja nivelvaiheen onnistumiseksi.

Opiskelijoiden tiedonhankinta- ja päätöksentekotaitojen sekä itsetunnon kehittyminen koettiin sitä paremmaksi, mitä useammin oppilaanohjaajan kanssa oli käyty kahdenkeskisiä keskusteluja. Myös kiusaamisen kokemukset sekä oppimiseen liittyvät vaikeudet vaikuttivat kokemukseen siitä, kuinka hyvin oppilaat kokivat itsetuntemuksen sekä tiedonhankinta- ja päätöksentekotaitojen kehittyneen. Nämä kokemukset heijastuivat myös toisen asteen opintoihin kiinnittymiseen ja ryhmäytymiseen. Ohjaus onkin koko koulun ja koko oppilaitoksen tehtävä ja osana yhteisöllisyyden tukemista siinä on kehitettävä myös pienryhmä- ja vertaisohjauksen muotoja.¹⁶

Peruskoulussa on yhä vahvistettava oppilaiden valmiuksia hakea neuvontaa ja ohjausta jatko-opintoihin ja uravalintoihin liittyvän selvityksen tueksi. Edelleen noin kymmenen prosenttia opiskelijoista on eri mieltä siitä, että on peruskoulussa oppinut pohtimaan itselleen sopivia opintovaihtoehtoja sekä tunnistamaan omia vahvuuksia ja heikkouksia.¹⁷ Peruskoulun ohjaus päättyy usein yhteishaun tulosten tulemiseen, johon asti huolehditaan, että jokaisella on jokin koulutuspaikka. Syksyn tullen usein ei ole kuitenkaan enää varmuutta siitä, mihin nuoret ovat päätyneet, sillä nuori ei

¹⁴ Oppilaanohjaus perusopetuksessa. Opetushallitus 2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaanohjaus-perusopetuksessa#4c0dd5a>

¹⁵ https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf s.29

¹⁶ Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkua – arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Tiivistelmät 4:2020. <https://nivelvaiheet.karvi.fi/materiaalit/>

¹⁷ Goman ym. 2019, 88. Karvi: [https://karvi.fi/app/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf]

välttämättä ota vastaan saamaansa koulupaikkaa tai opinnot uudessa paikassa päättyvät jo alkumetreillä: ”Koko ikäluokka on koossa viimeisen kerran peruskoulun päättövaiheessa. Sen jälkeen nuorista tulee eri palveluntarjoajien asiakkaita, minkä seurauksena heitä koskeva tieto hajaantuu ja muuttuu esimerkiksi eri viranomaisten hallinnoimiksi dokumenteiksi. Palvelujen tuottamisessa vastuun tulkitaan usein olevan samanaikaisesti kaikkien ja ei kenenkään. Eri toimijat voivat myös ajaa omia intressejään.”¹⁸ Nivelvaiheessa ei välttämättä järjestetä erillisiä palavereita, vaan yhteys opiskelijoihin saadaan usein vasta syksyllä opintojen alettua, jolloin opiskelijat ovat selkeästi jo vastaanottavan oppilaitoksen vastuulla. Oppivelvollisuuden laajentamisen yhteydessä käynnistynyt opinto-ohjauksen kehittämisohjelma¹⁹, jonka yhtenä tavoitteena on kehittää nivelvaiheiden opinto-ohjausta ja toimintamalleja.

Nuorten mahdollisimman sujuvaa siirtymistä peruskoulusta toiselle asteelle pyritään jo nyt edesauttamaan monin eri tavoin. Eri toimijoiden välistä yhteistyötä on kuitenkin entisestään kehitettävä ja lisättävä, jotta asian parissa työskentelevät tulevat tietoisemmiksi toistensa rooleista, työtavoista ja toimintaympäristöistä ja pystyvät siten lisäämään yhteistyötä eikä ajatus yhteistyöstä jää ainoastaan puheen tasolle. Yksi toimintamalli, jossa on yhdistetty perusopetuksen ja toisen asteen opinto-ohjausta on erillinen NOPO eli nivelvaiheen opinto-ohjaus²⁰. Tämän mallin tarkoituksena on kulkea nuoren rinnalla perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyessä ja siten varmistaa, että opinnot toisella asteella käynnistyvät ja nuori kiinnittyy opintoihin.

Oppilaanohjaaja on usein mukana myös koulussa tehtävässä yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä yhtenä asiantuntijana. Yhteisöllisen opiskeluhoillon tehtävänä on muun muassa edistää opiskelijoiden oppimista, osallisuutta, vuorovaikutusta, terveyttä ja hyvinvointia. Vastuu yhteisöllisestä hyvinvointityöstä on koko koulun tai oppilaitoksen henkilökunnalla ja sitä johtaa rehtori.²¹

AMMATINVALINTATREFFIT: Yhtenä mahdollisuutena tutustuttaa nuoria eri ammatteihin on ns. pikatreffit, jossa koulun vanhat opiskelijat ja eri ammattien edustajat kertovat omasta työstään oppilaille. Näin oppilaille tulee todellisempi käsitys siitä, millaisia erilaisia ammatteja on olemassa ja miten niihin on mahdollisuus kouluttautua.

¹⁸ Holopainen ym. ”Mun tehtävä on tukea ja esittää kysymyksiä ja kulkea rinnalla. 2017.

[https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1]

¹⁹ Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma.

[<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162326/Opinto-ohjauksen%20kehitt%C3%A4misohjelma.pdf>]

²⁰ NOPO- Nivelvaiheen opinto-ohjaaja. SAKU ry. 2021 <https://hyvinvoivaamis.fi/beta/menetelmapankki/hyvat-kaytannot/1430>

²¹ Opiskeluhoolto. Opetushallitus 2021. [<https://www.opi.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoolto#d4eed04d>]

TYÖELÄMÄÄN TUTUSTUMISJAKSOT

Oppilaalle tulee järjestää perusopetuksen 7–9 vuosiluokkien aikana **työelämään tutustumisjaksoja (TET)** koulutus- ja ammatinvalintojensa perustaksi ja työn arvostuksen lisäämiseksi. Oppilaan tulee voida hankkia omakohtaisia kokemuksia työelämästä ja ammasteista aidossa työympäristössä.²² Näiden jaksosten säännöistä on sovittu erikseen. Esimerkiksi työaika ei saa TET-jakson aikana olla pidempään kuin klo 20:00 asti. Lisäksi TET-päiviä ovat arkipäivät maanantaista perjantaihin ja päivän pituus on enintään kuusi tuntia sisältäen ruokailun.²³

TET-jakson pituudet voivat vaihdella muutamasta päivästä useampaan viikkoon. Yleensä vastuu TET-paikan hankkimisesta on oppilaalla itsellään. Lyhyemmissä jaksoissa ja alemmilla vuosiluokilla TET-paikkoja haetaan yleensä kotiväen tai muiden tuttavien kautta. Suurin osa oppilaista löytää TET-paikan omin avuin, mutta noin 10–15 prosenttia ikäluokasta tarvitsee tiiviimpää tukea paikan löytämiseen. Mieluisan TET-paikan löytymiseen vaikuttaa myös oppilaan asuinkunta, sillä pienemmillä paikkakunnilla paikkojen saatavuus on huonompi kuin isommilla paikkakunnilla.²⁴

Peruskoulun viimeisillä luokilla olisi tärkeää panostaa siihen, että nuorelle löytyy mielekäs TET-paikka, joka tosiasiallisesti edesauttaa selkiyttämään hänen ammatinvalintasuunnitelmiaan. On aina kuitenkin olemassa myös niitä oppilaita, jotka valitsevat TET-paikan ainoastaan sen perusteella, mikä on lähellä kotia tai mitä kaveri on suositellut. TET-paikkaa ei siis välttämättä nähdä oman uravalinnan kannalta, vaikka mahdollisuus siihen olisikin.²⁵

TET-jaksot ovat olleet osana koulunkäyntiä jo 40 vuoden ajan samanlaisen viitekehyksen kautta. TET-jaksoja voisi kehittää muun muassa työpaikkojen ja koulujen välistä yhteistyötä lisäämällä sekä työelämäjaksoja pidentämällä.²⁶ TET-paikan hakuvaihetta varten on nuorille myös kehitetty mobiilissa ja tietokoneella toimiva Tetti-sovellus, jossa voi hakea TET-paikkoja. Joustava perusopetus eli JOPO järjestetään pienryhmämuotoisesti ja ohjatusti myös työpaikoilla. Nuorisotyöntekijä on usein tiiviisti mukana JOPO-opetuksessa nimenomaan työelämäjaksojen kautta.

Katso lisää: [Myyttejä JOPO-opiskelusta](#)

²² Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014.

https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/60563_2

²³ TET-jakson ABC. Kun koulu loppuu 2021. <https://www.kunkoululoppuu.fi/tet/ohjeita-tet-harjoitteluun/tet-jakson-abc/>

²⁴ <https://lapsiasia.fi/sv/-/lapsiasiaavaltuutetun-toimisto-tet-selvitys-osoittaa-oppilaiden-yhdenvertaisuus-taattava-vahvemmin-tet-jaksoilla->

²⁵ <https://lapsiasia.fi/sv/-/lapsiasiaavaltuutetun-toimisto-tet-selvitys-osoittaa-oppilaiden-yhdenvertaisuus-taattava-vahvemmin-tet-jaksoilla->

²⁶ https://www.tat.fi/wp-content/uploads/2020/01/TET-2020_laaja-raportti.pdf

TOISEN ASTEEN OPINTO-OHJAAJA

Opinto-ohjaus ammatillisessa koulutuksessa

Opinto-ohjaus jatkuu myös toisella asteella varmistaen, että opiskelijalla on toisen asteen päättyessä tarvittavat valmiudet siirtyä edelleen jatko-opintoihin tai työelämään. Ammatillisissa opinnoissa opinto-ohjauksella muun muassa tuetaan opiskelijaa jatko-opintoihin tai työelämään siirtymisessä, opintojen aikaisissa valinnoissa sekä opiskelu- ja työelämätaitojen kehittämisessä. Opinto-ohjausta antavat opinto-ohjaajien lisäksi ryhmänohjaaja sekä opettajat ja ohjausta annetaan sekä yksilöllisesti että ryhmässä.

Toisen asteen opinto-ohjaajat tekevät tiivistä yhteistyötä myös peruskoulun oppilaanohjaajien kanssa. Tällöin usein toisen asteen opinto-ohjaajilla on tavoitteena esitellä oman oppilaitoksen mahdollisuuksia ja tuoda esille asioita, joista hakevat nuoret ja kotiväki ovat kiinnostuneet. Myös ajankohtaisia asioita toisen asteen opinnoista tuodaan yhteistyön avulla tietoisuuteen. Nuori voi ottaa opinto-ohjaajaan yhteyttä, kun tarvitsee henkilökohtaista ohjausta opintoihin liittyen. Opinto-ohjaajat auttavat koulutukseen hakeutuessa, opintojen aikana ja jatko-opintoihin hakeutuessa. Opinto-ohjaajat ovat usein mukana myös oppilaitoksissa tehtävässä hyvinvointityössä opiskelijoiden hyvinvoinnin parantamiseksi. Tällaista hyvinvointityötä voi olla esimerkiksi opiskelijoiden ryhmäyttyämiset, tutorointi tai muu oppilaitoksessa sovittu hyvinvointityö.

Ammatillisiin opintoihin sisältyy pakollisina tutkinnonosina yhteisiä tutkinnonosia, joiden tarkoituksena on varmistaa valmiuksia jatko-opintoihin ja elinikäiseen oppimiseen. Yksi tällainen kokonaisuus on yhteiskunta- ja työelämäosaaminen, johon sisältyy opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet. Sen osaamistavoitteina on muun muassa tunnistaa omia kiinnostuksen kohteita ja oppia tekemään omaa elämää ohjaavia valintoja.²⁷

Opinto-ohjaus lukiossa

Opiskelijalla, joka suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärää, on oikeus saada jatko-opintoihin liittyvää ohjausta sekä muuta tarpeidensa mukaista henkilökohtaista opintojen ohjausta. Tämän lisäksi opiskelijalla, joka on ilmoittanut eroavansa lukio-opinnoista, on oikeus saada ohjausta muihin opintoihin hakeutuessa. Mikäli henkilö ei saa jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja on suorittanut lukiokoulutuksen oppimäärän, hän voi saada uusiin opintoihin hakeutumiseen ja urasuunnitteluun liittyvää ohjausta myös seuraavan vuoden aikana koulutusta järjestäneeltä taholta.²⁸

²⁷ Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen.

[<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3689879/reformi/tutkinnonosat/4211783#osaalue3711502>]

²⁸ Lukiolaki 714/2018. [<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>]

Toisen asteen koulutuksenjärjestäjät voivat kuvata oppilaitoksen toimijoiden erilaisia rooleja ja erilaisen ohjauksen toteuttamistapoja myös ohjaussuunnitelmissa. Kesäkuussa 2020 on käynnistetty valtakunnallinen Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma²⁹ osana oppivelvollisuuden laajentamista. Ohjelman erityisenä tarkoituksena on *”vahvistaa oppilaan- ja opinto-ohjauksen toteutumista, toimintatapoja, yhteistyötä, systemaattisuutta sekä jatkumoa etenkin peruskoulusta toiselle asteelle, mutta myös siitä eteenpäin jatko-opintoihin tai työelämään.”* Tämän lisäksi opinto-ohjauksen kehittämisohjelman tarkoituksena on mahdollistaa tehostettu, henkilökohtainen oppilaanohjauksen kahdeksannella ja yhdeksännellä vuosiluokalla niille oppilaille, jotka tarvitsevat yksilöllisempää tukea.

Opinto-ohjaajien vastuulla oleva opiskelijamäärä ei saisi nousta liian suureksi, jotta opiskelija saa tarvittavan yksilöohjauksen halutessaan. Opinto-ohjaaja tekee usein työtä Perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen ohjauksen laatua ja lasten ja nuorten laadukasta ohjauksen saatavuutta asuinpaikasta ja olosuhteista riippumatta varten on luotu suosituksiksi Hyvän ohjauksen kriteerit³⁰. Suosituksessa korostetaan ohjauksen merkitystä nivelvaiheissa ja korostetaan opetuksen ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä. Hyvän ohjauksen teemoja ovat muun muassa koulutuksen nivelvaiheet, ohjaus koulutukseen ja uravalintoihin liittyvien päätösten tukena sekä työelämätaidot ja työelämään tutustuminen.

NUORISOTYÖ TOISELLA ASTELLA KUVATAAN MUUN MUASSA NÄIN:

”Erityisnuorisotyöntekijälle voit tulla juttelemaan ihan mistä vain asioista. Erityisnuorisotyöntekijät jalkautuvat aktiivisesti koulun käytäville, luokahuoneisiin ja työsaleihin tapaamaan opiskelijoita. He järjestävät toimipisteissä myös monenlaista yhteisöllistä harrastus- ja vapaa-ajantoimintaa. Erityisnuorisotyöntekijän kanssa työskentely on sinulle opiskelijana aina vapaaehtoista.”

(Opiskelijan tukipalvelut

[https://sivistysvantaa.fi/varia/artikkelit/opiskelu/tukeaopiskeluun/ohjaustajatukeyaopintoihin.html](https://sivistysvantaa.fi/varia/artikkelit/opiskelu/tukeaopiskeluun/ohjaustajatukeaopintoihin.html))

²⁹ Opinto-ohjauksen kehittämisohjelma.

[<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162326/Opinto-ohjauksen%20kehitt%C3%A4misohjelma.pdf>]

³⁰ Hyvän ohjauksen kriteerit

[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvan_ohjauksen_kriteerit_0.pdf]

YHTEISHAKU JA HARKINNANVARAINEN HAKU

Peruskoulun päättävien nuorten pääasiallinen väylä hakeutua jatko-opintoihin toiselle asteelle on kevään yhteishaku. Yhteishaku ajoittuu helmi-maaliskuulle ja yhdellä hakemuksella voi hakea viiteen eri koulutuspaikkaan, jotka voivat olla ammatillisia kouluja tai lukioita. Samaan aikaan, mutta erillisessä haussa voidaan hakea myös vaativana erityisenä tukena järjestettävään ammatilliseen koulutukseen, ammatilliseen koulutukseen valmistavaan koulutukseen (VALMA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaan koulutukseen (TELMA). Tässä haussa edellytetään, että hakija tarvitsee laaja-alaista ja monipuolista erityistä tukea vaikeiden oppimisvaikeuksien, vaikean vamman tai sairauden takia.

Lisäksi oma haku on perusopetuksen jälkeiseen valmentavaan koulutukseen (perusopetuksen lisäopetus, ammatilliseen peruskoulutukseen valmentava koulutus (VALMA) sekä maahanmuuttajille ja muille vieraskielisille tarkoitettu lukiokoulutukseen valmentava koulutus (LUVA). Tässä haussa voi hakea enintään kolmeen hakutoiveeseen. Nämä koulutukset ovat tarkoitus uudistaa osana oppivelvollisuuden laajentamista siten, että elokuussa 2022 alkaa yksi tutkintokoulutukseen valmistava koulutus (TUVA)³¹.

Yhteishaku tehdään usein oppituntien aikana ohjatusti yhdessä opinto-ohjaajan kanssa. Ammatillisiin perustutkintoihin hakiessa hakijat pisteytetään ja pisteitä saa muun muassa yleisestä koulumenestyksestä. Nämä pisteet lasketaan peruskoulun päättötodistuksesta. Pisteitä voi saada myös työkokemuksesta, jos se on hankittu peruskoulun jälkeen tai hakijan täytettyä 16 vuotta. Koulutukseen, johon on pääsykoe, ei voi tulla valituksi, jos ei ole osallistunut pääsykokeeseen.

Jos nuorella on peruskoulun aikana todettu oppimisvaikeuksia, häneltä puuttuu kokonaan peruskoulun päättötodistus tai kielitaito ei riitä tutkinnon suorittamiseen, voidaan hänet valita toisen asteen koulutukseen harkinnanvaraisen valinnan kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että koulutuksen järjestäjä voi perustelluista syistä valita hakijan oppilaitokseen valintapisteistä huolimatta. Tämä koskee sellaisia ammatillisia koulutuksia, joihin valitaan pisteytyksen perusteella eikä pelkästään pääsy- tai soveltuvuuskokeen kautta.

YKSILÖTYÖ: Osalle nuorista riittää ns. kevyempi tuki. Koulunuorisotyöntekijälle nuori voi kertoa häntä askarruttavat asiat. Aiheina voi olla muun muassa isot elämänmuutokset, kiusaamistilanteet, yksinäisyys ja kaverisuhteet. Nuorisotyöntekijän luokse nuori pääsee helposti ja nopeasti ilman ajanvarausta.

³¹ Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen perusteiden laatiminen. Opetushallitus 2021.

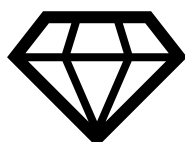
[<https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/tutkintokoulutukseen-valmentavan-koulutuksen-perusteiden-laatiminen>]

OPISKELUPAIKAN VASTAANOTTO

Toisen asteen yhteishaun tulokset julkaistaan kesäkuussa ja opiskelupaikka on otettava vastaan viimeistään kesä-heinäkuussa. Kuitenkin ylemmälle hakutoiveelle voi tulla varasijalta valituksi vielä elokuussakin, joten opiskelupaikka saattaa vaihtua vielä loppukesän ja alkusyksyn aikana. Mikäli nuori ei tule valituksi mihinkään hakutoiveeseen, hän voi hakea vapaille opiskelupaikoille, joista oppilaitokset ilmoittavat omilla verkkosivuillaan. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että nuoren motivaatioon aloittaa opinnot vaikuttaa suuresti se, pääseekö hän ensisijaisesti toivomaansa opiskelupaikkaan. Mikäli omat odotukset ovat epärealistiset tai nuori aloittaa opinnot sellaisella alalla, joka ei ole itselle mielekäs, voi motivaation löytäminen olla hankalampaa.

Ammatilliseen koulutukseen voi hakea joustavasti ympäri vuoden jatkuvan haun kautta. Jatkuvan haun periaatteista ja aikatauluista päättää kukin oppilaitos itse eikä mitään yhtenäisiä valintaperusteita ole. Pääsääntöisesti jatkuvaa hakua suositellaan henkilöille, jotka ovat jo aiemmin suorittaneet jonkin ammatillisen tutkinnon tai jotka ovat keränneet osaamista jo työelämästä.

Velvollisuus ohjata ja valvoa oppivelvollisen hakeutumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen perusopetuksen 9. luokalla on perusopetuksen järjestäjällä. Jos oppivelvollinen ei saa opiskelupaikkaa yhteishaussa, perusopetuksen järjestäjä jatkaa myös kevätlukukauden koulutyön päätyttyä ohjausta, jotta oppivelvollinen voisi hakea opiskelupaikkaa yhteishaun jälkeisessä jatkuvassa haussa. Jos oppivelvollinen nuori vielä kesän jälkeen on ilman opiskelupaikkaa tai keskeyttää aloittamansa opinnot, ohjaus- ja valvontavastuu siirtyy perusopetuksen tai koulutuksen järjestäjän ilmoituksen perusteella nuoren asuinkunnalle.³²

ETSIVÄ NUORISOTYÖ:

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä pääsemään sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään kasvua, itsenäistymistä, osallisuutta yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaa sekä pääsyä koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön.

³² Kysymyksiä ja vastauksi oppivelvollisuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. [<https://minedu.fi/kysymyksiä-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>]

OPINTOJEN ALOITUS

Toisen asteen opinnot alkavat elokuussa kesäloman jälkeen. Joskus nuorelle jo heti ensimmäisinä päivinä selviää, että on tullut valittua väärä ala ja opinnot keskeytyvät sen vuoksi. Keskeyttäminen voi johtua myös siitä, ettei tunne kuuluvansa yhteisöön tai ei saa tarpeeksi tukea opintoihin. Myös elämänhallinnan taidoissa voi olla puutteita, jotka vaikeuttavat opinnoissa pärjäämistä. Nuorisobarometrin³³ mukaa opintojen keskeytymisen syynä on useimmiten väärä alavalinta:

”Ylivoimaisesti yleisin syy on väärän alan valinta. Se on enemmistöllä vaikuttanut ainakin melko paljon keskeyttämiseen. Eniten vaikuttaa siis kohtaanto-ongelma, jossa valittu ala on nuoren näkökulmasta väärä. Nuorten ja oppilaitosten väliseen suhteeseen liittyy myös se, ettei opetus vastaa nuorten ennakkokäsityksiä. Se, ettei opetus vastannut odotuksia, mikä on kolmanneksella vaikuttanut ainakin melko paljon keskeyttämiseen, voi johtua paitsi alaan liittyvistä vääristä luuloista myös suppeaksi jääneestä opinto-ohjauksesta tai muusta puutteellisesta valintatiedon lähteestä.”

Useissa oppilaitoksissa kiinnitetään erityistä huomiota opintojen alkuvaiheessa opiskelijoiden ryhmäytymiseen. Sen tavoitteena on tutustuttaa opiskelijoita toisiinsa sekä kiinnittymään opiskeluyhteisöön. Näiden kautta tavoitellaan myös opintojen keskeyttämisen vähentymistä.³⁴ Toisella asteella nuoren opintoja seuraa ja yhteistyöstä alaikäisen kotiväen kanssa vastaa opettaja, jolle on nimetty vastuu opiskelijasta. Tällaisia henkilöitä voivat olla esimerkiksi **luokanvalvojat, ryhmänohjaajat tai vastuopettajat.**

Kaikilla oppilaitoksen työntekijöillä on mahdollisuus vaikuttaa siihen, että nuori kokee itsensä tervetulleeksi oppilaitokseen. Hyväksi havaittuja keinoja on erilaiset orientaatiojaksot, joiden aikana opiskelijat tutustuvat opiskeluympäristöön ja opiskelutovereihin ja aloittavat oman henkilökohtaisen opintopolun kulkemisen. Käytännöt tässä vaihtelevat oppilaitoksittain.

Kanuunan [Nuorisotyö koulussa -koonti](#) sisältää lisää tietoa, hyödyllisiä ohjeita, vinkkejä ja esimerkkejä nuorisotyötä koulussa aloitteleville ja sitä jo tekeville.

³³ Nuorisobarometri. https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf s.45

³⁴ Hyvinvointijohtaminen ammatillisessa oppilaitoksessa.

[\[https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvinvointijohtaminen_ammattillisissa_oppilaitoksissa.pdf\]](https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvinvointijohtaminen_ammattillisissa_oppilaitoksissa.pdf)

NUORTEN OHJAUS- JA PALVELUVERKOSTO

Suurin osa nuorista siirtyy peruskoulusta lukioon tai ammatilliseen oppilaitokseen. Nivelvaiheen kehittämisessä on parannettavaa erityisesti silloin, kun nuori ei siirry peruskoulusta ammatilliseen oppilaitokseen tai lukiokoulutukseen vaan valmistaviin ja valmentaviin koulutuksiin, vapaan sivistystyön koulutuksiin sekä nuorten työpajoille. Tähän on luotava alueellisia toimintamalleja, jotka tukevat tiedonsiirtoa myös silloin, kun näistä paikoista siirrytään eteenpäin.³⁵ Nivelvaihetta ei siis tule ajatella ainoastaan siirtymänä peruskoulusta toiselle asteella vaan myös valmentavasta koulutuksesta tutkintoon johtavaan koulutukseen.

Nuorisolaki³⁶ velvoittaa kuntia monialaiseen yhteistyöhön ja ylläpitämään ohjaus- ja palveluverkoston tai muuta vastaavaa yhteistyöryhmää, jonka kohderyhmänä on alueen kaikki nuoret. On tärkeää, ettei ohjaus- ja palveluverkoston nähdä vain lainkirjaimen täyttämisenä, vaan mahdollisuutena luoda uudenlainen, monialainen toimintarakente nuorille suunnattujen palvelujen uudistamiseen kunnassa. **Ohjaus- ja palveluverkosto on mahdollisuus.**³⁷ Tiedonkulun linkkejä ovat verkostojen jäsenet. Jokainen verkoston jäsen on linkki omaan taustayhteisöönsä sekä tietojen tuojana että eteenpäin viejänä. On tärkeää, että verkoston jäsenet tuntevat toistensa taustaorganisaatiot ja ymmärtävät niiden toimintatapoja. Näin opitaan näkemään myös uudenlaiset yhteistyön mahdollisuudet.³⁸

Onnistunut yhteistyö nivelvaiheessa vaatii tahtoa ymmärtää toisen toimijan näkemystä ja valmiutta jakaa omia ajatuksia ja näkökulmia myös toisille toimijoille. Tämä vaatii tahtotilan lisäksi aikaa ja yhteisen ymmärryksen luomista siitä, miksi yhteistyötä tehdään ja mikä on työn tavoitteena. On myös syytä muistaa, ettei yhteistyötä kannata nähdä uhkana, vaan erilaisten ymmärrysten ja näkökulmien lisääminen auttaa nuorien erilaisissa tilanteissa, sillä yhtä ja ainoa tapaa viedä nuoren asiaa eteenpäin ei ole olemassa. Yhteistyö eri toimijoiden välillä nuoren nivelvaiheessa ehkäisee nuoren syrjäytymistä.

OHJAAMO – AINA OIKEA PAIKKA: Ohjaamojen tarkoituksena on auttaa alle 30-vuotiaita monialaisesti erilaisissa elämäntilanteisiin liittyvissä vaiheissa. Ohjaamoissa palveluita tarjotaan yhteistyössä julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin kesken. Nuorisotyö on yksi osa Ohjaamojen toimintaa. Ohjaamossa eri asiantuntijat ovat fyysisesti saman katon alla ja toimivat siten matalalla kynnyksellä yli hallintorajojen.

³⁵ <https://nivelvaiheet.karvi.fi/materiaalit/> Tiivistelmä, pdf, miten viitataan?

³⁶ Nuorisolaki 1285/2016. [<https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>]

³⁷ <https://www.koordinaatti.fi/system/files/2020-01/opas-nuorten-ohjaus-ja-palveluverkostolle.pdf>

³⁸ <https://www.koordinaatti.fi/system/files/2020-01/opas-nuorten-ohjaus-ja-palveluverkostolle.pdf> s.10

TIEDONSIIRTO

Perusopetuksesta toiselle asteelle siirtymiseen liittyy oleellisesti myös tiedonsiirto ja pohdinta siitä, mitä tietoa nuoresta siirtyy uusille henkilöille, joiden kanssa hän on tekemisissä. On hyvä pohtia, mikä on opetuksen järjestämisen kannalta oleellista tietoa ylipäänsä siirtää. Tiedonsiirrossa helpottaa, mikäli nuori voi olla mukana saattaen-vaihtamassa ja toimittamassa tietoja sille henkilölle, kuka tarvittavia tietoja tulee uudessa opinahjossa käsittelemään. **Tiedonsiirto ei ole ongelmatonta sillä tietoa siirtäessä tehdään aina päätös siitä mitä tietoa siirretään ja mitä jätetään siirtämättä.**

Perusopetuslaissa³⁹ säädetään, että alle 18-vuotiaan siirtyessä toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän järjestämään koulutukseen on aikaisemman opetuksen järjestäjän toimitettava opetuksen tai koulutuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot. Näitä välttämättömiä tietoja voivat olla esimerkiksi oppilaan erityisen tuen tarpeeseen liittyvät asiakirjat. Siitä, miten tietoja siirretään, ei ole kuitenkaan olemassa mitään yhteisiä käytäntöjä, vaan eri koulutuksen ja opetuksen järjestäjillä on erilaisia järjestelmiä käytössä, jossa tietoa säilytetään. Tiedonsiirto ei ole ongelmatonta:

”Tiedot eivät esimerkiksi tietosuojasyistä välttämättä tavoita kaikkia niitä opettajia, jotka tietoja tarvitsisivat, ja lomakkeet eivät aina kulkeudu opiskelijan mukana toisen asteen oppilaitokseen --- Tiedonsiirto ei yksinään riitä, vaan tärkeää on, mitä tiedolla tehdään. Siirtymän onnistumiseen vaikuttaakin, kohdataanko opiskelijoiden ohjaus- ja tukitarpeet heti opintojen alkuvaiheessa.”⁴⁰

Eri opetuksen järjestäjillä on erilaisia käytäntöjä siitä, mitä tietoja siirretään ja millaisia lomakkeita käytetään tiedonsiirron tueksi. Samoin eri opetuksen järjestäjillä on erilaisia käytäntöjä sen suhteen, kuka vastaanottaa tiedot (esimerkiksi opinto-ohjaaja, ryhmänohjaaja vai erityisopettaja). Lisäksi vaihtelua on siinä, miten saatuja tietoja hyödynnetään opintojen järjestämisessä toisella asteella. Mikäli oppilas jatkaa peruskoulusta toiselle asteelle saman kunnan järjestämässä koulutuksessa, voi yhteistyötä helpottaa toimijoiden toisensa tunteminen ja yhteistyö voi olla tiiviimpää kuin silloin, jos oppilas siirtyy täysin toiseen kaupunkiin. Tämä tulee esiin erityisesti pienissä kunnissa, joissa toimitaan yhteisissä yhteistyöverkostoissa ja toisten toimintatavat ovat tutumpia.

Opiskeluympäristön vaihdos nivelvaiheessa tuo aina muutoksen myös käytössä oleviin tietojärjestelmiin eri kaupunkien ja organisaatioiden välillä ja siten henkilön tietojen siirtymiseen peruskoulusta toiselle asteelle. Karvin teettämän arvioinnin⁴¹ mukaan kansallisia tietojärjestelmiä

³⁹ Perusopetuslaki 628/1998. [<https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>]

⁴⁰ https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1

⁴¹ Goman ym.

tulisi kehittää, jotta nuoria koskeva tarpeellinen tieto liikkuisi sujuvasti opetuksen ja koulutuksen järjestäjien välillä.

”Nuorten nähdään siirtyvän perusasteelta toiselle asteelle järjestelmässä, jonka rakenne muodostuu peruskoulusta (lähettäjä), toisen asteen oppilaitoksesta (vastaanottaja), niiden väliin jäävästä kriittisestä tilasta (nivelevaihe) sekä kunnan hallinnosta (säätelijä). Nivelevaihe on katsottu monessa yhteydessä ongelmalliseksi. Käytännöt oppilaidentietojen siirtämisessä peruskoulusta toiselle asteelle ovat usein vakiintumattomia ja vaihtelevat koulutuksen järjestäjittäin”⁴²

***” Kukaan ei voi tehdä kaikkea, mutta jokainen voi tehdä jotakin;
ja jos jokainen tekee jotakin, tulee kaikki tehdyksi”***

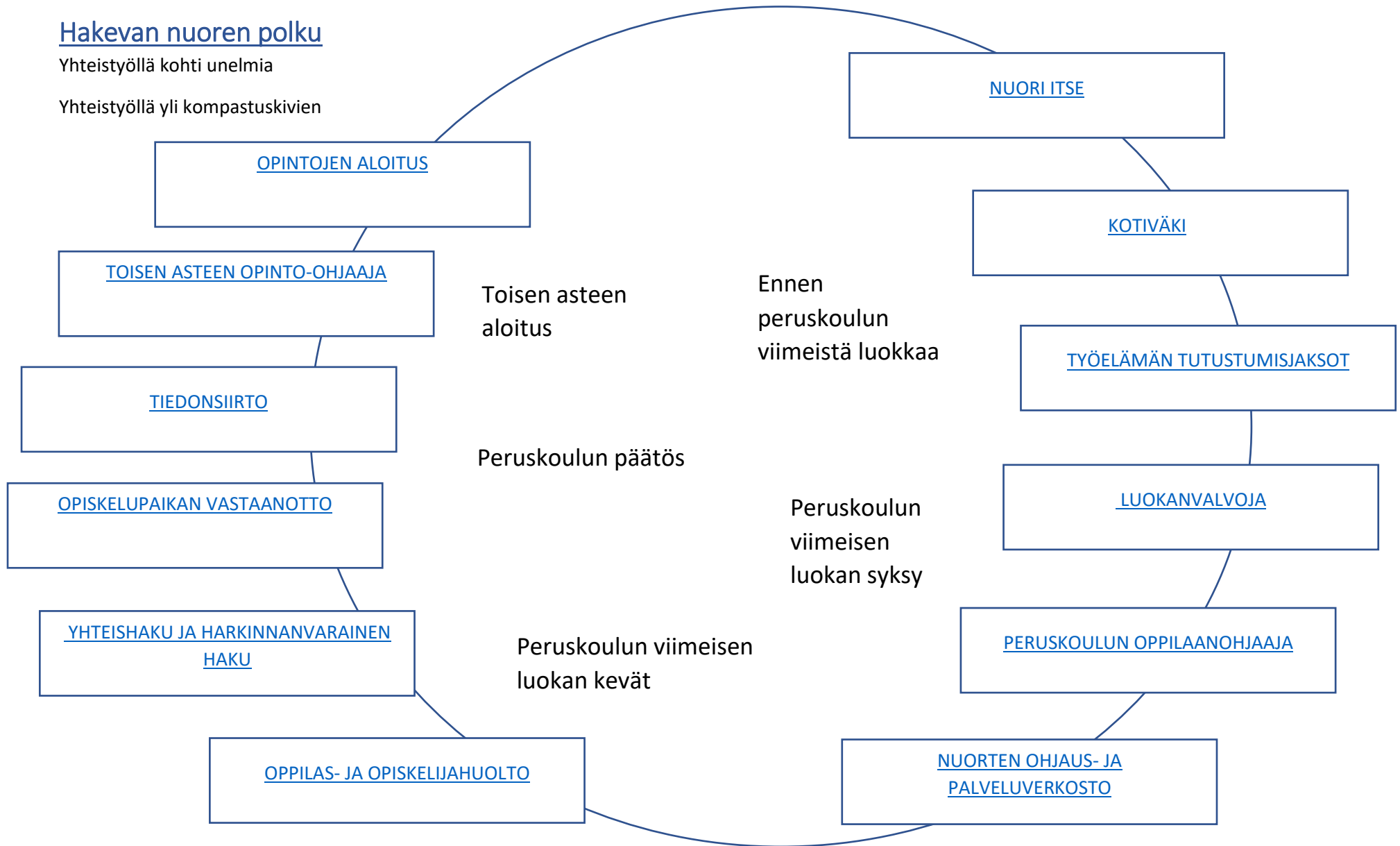
***Tiedonsiirrosta ja nivelevaiheesta on tehty erilaisia malleja. Katso esimerkiksi tämä:
[Nivelevaiheohjauksen käsikirja](#)***

⁴²https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1 s.5

Hakevan nuoren polku

Yhteistyöllä kohti unelmia

Yhteistyöllä yli kompastuskivien

LÄHTEET

1. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn määrällisen seurannan selvitys lukuvuodelta 2016-2017. OPH 2018:2. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/ammattillisen-koulutuksen-lapaisyn-maarallisen-seurannan-selvitys>
2. Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjaldman, I-O., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Panssar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A., & Vuorinen, R. 2019. Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Karvi. [https://karvi.fi/app/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf]
3. OVTES
4. (Oppimisen ja koulunkäynnin tuki, 2021)
5. Oppilas- ja opiskeluhoitolaki 1287/2013 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>
6. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/opiskeluhoito>
7. <https://stm.fi/kouluterveydenhoito>
8. <https://stm.fi/opiskeluterveydenhuolto>
9. Opettajana perusopetuksessa [https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-perusopetuksessa/#nain-kelpoisuusvaatimukset-ja-tehtavat-eroavat-toisistaan]
10. <https://www.erjasandberg.eu/ammattillisen-koulutuksen-pedagogisten-tukitoimien-paketti/>
11. Lukiolaki <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>
12. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-tuki-ja-erityisopetus-lukiossa#4c0dd5a1>
13. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskelijan-hyvinvointi-ja-tuki-ammattillisessa-koulutuksessa#7dd406fc>
14. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppilaanohjaus-perusopetuksessa#4c0dd5a>
15. Nuorisobarometri
16. Karvi
17. ok
18. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1
19. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162326/Opinto-ohjauksen%20kehitt%C3%A4misohjelma.pdf>
20. <https://hyvinvoivaamis.fi/beta/menetelmapankki/hyvät-kaytannot/1430>
21. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opiskeluhoito#d4eed04d>
22. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/605632>
23. <https://www.kunkoululoppuu.fi/tet/ohjeita-tet-harjoitteluun/tet-jakson-abc/>
24. <https://lapsiasia.fi/sv/-/lapsiasiaavaltuutetun-toimisto-tet-selvitys-osoittaa-oppilaiden-yhdenvertaisuus-taattava-vahvemmin-tet-jaksoilla->
25. sama kuin ylempi
26. https://www.tat.fi/wp-content/uploads/2020/01/TET-2020_laaja-raportti.pdf
27. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esitys/3689879/reformi/tutkinnonosat/4211783#osaalue3711502>
28. sama?
29. Lukiolaki

30. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162326/Opinto-ohjauksen%20kehitt%C3%A4misohjelma.pdf>
31. Hyvän ohjauksen kriteerit
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvan_ohjauksen_kriteerit_0.pdf
32. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/tutkintokoulutukseen-valmentavan-koulutuksen-perusteiden-laatiminen>
33. <https://minedu.fi/kysymyksiä-ja-vastauksia-oppivelvollisuudesta>
34. Nuorisobarometri https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2018/03/Nuorisobarometri_2017_WEB.pdf
35. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvinvointijohtaminen_ammattillisissa_opilaitoksissa.pdf Raportit ja selvitykset
36. <https://nivelvaiheet.karvi.fi/materiaalit/>
37. Nuorisolaki
38. <https://www.koordinaatti.fi/system/files/2020-01/opus-nuorten-ohjaus-ja-palveluverkostolle.pdf>
39. <https://www.koordinaatti.fi/system/files/2020-01/opus-nuorten-ohjaus-ja-palveluverkostolle.pdf> s.10
40. Perusopetuslaki
41. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1
42. KARVI
43. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1
44. <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/perusopetus/419550/vuosiluokkakokonaisuus/428782/oppiaine/605632>
45. TET-jakson ABC <https://www.kunkoululoppuu.fi/tet/ohjeita-tet-harjoitteluun/tet-jakson-abc/>
46. <https://lapsiasia.fi/sv/-/lapsiasiaavaltuutetun-toimisto-tet-selvitys-osoittaa-oppilaiden-yhdenvertaisuus-taattava-vahvemmin-tet-jaksoilla->
47. sama kuin yllä
48. https://www.tat.fi/wp-content/uploads/2020/01/TET-2020_laaja-raportti.pdf
49. (Tutkintojen perusteet, 2021).
50. (Yhteiskunta- ja työelämäosaaminen)
51. (Lukiolaki 714/2018)
52. (Opinto-ohjauksen kehittäminen 2020)
53. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/hyvan_ohjauksen_kriteerit_0.pdf
54. <https://www.oph.fi/fi/kehittaminen/tutkintokoulutukseen-valmentavan-koulutuksen-perusteiden-laatiminen>
55. <file:///C:/Users/paajaven/Downloads/Erityinen%20tuki%20ammattillisessa%20koulutuksessa.pdf>
56. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/oppimisen-tuki-ja-erityisopetus-lukiossa#7dd406fc>
57. Kalalahti & Varjo:
(https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/309011/Holopainen_Kalalahti_Varjo_korjattu_21.5.17.pdf?sequence=1&isAllowed=y)